

Comentariu - Morometii

Marin Preda este un scriitor al perioadei postbelice, facand legatura intre proza anterioara si cea foarte moderna. In centrul romanelor sale se afla eterna confruntare intre om si timpul istoriei agresive. Aceasta problematica este amplu dezvoltata in "Morometii", "Cel mai iubit dintre pamanteni", "Marele singuratic", "Delirul" si chiar si in romanul autobiografic "Viata ca o prada". Personajele par predestinate acestei confruntari tragice, cu un timp illogic, absurd, pe care nu-l pot intelege. Chiar titlurile romanelor amintite sugereaza aceasta tema a confruntarii. Titlul "Cel mai iubit dintre pamanteni" este ironic. Intrucat Victor Petrini isi aminteste ca narator intradiegetic, intreaga sa existenta, care este tragica.

Cele patru iubiri ale actantului (Nineta, Caprioara, Matilda si Suzi) conduc spre esec. Ca si Sisif, Victor Petrini urca si coboara neincetat treptele iubirii. El isi va asuma intreaga existenta, adica, atat victoriile cat si esecurile.

In conformitate cu terminologia lui Gerard Genette din "Seuils" (praguri), titlul romanului "Morometii" este unul subiectal. El se refera in primul rand la familia lui Ilie Moromete, protagonistul textului. Pornind de aici, romanul se axeaza si asupra evolutiei acestui protagonist, dar si a satului Silistea-Gumesti, de care apartine personajul. Implicit, titlul se refera atunci si la intreaga comunitate taraneasca.

Din punct de vedere structural, romanul cuprinde doua volume, primul fiind publicat in 1955, iar al doilea in 1967. Referinta este rurala, in acest fel, Preda inscriindu-se intr-o adevarata traditie a romanului romanesc. Daca in "Viata la tara" de Duilu Zamfirescu si in "Ion" de Liviu Rebreanu, istoria nu are conotatia unei schimbari totale, in "Morometii", incepand cu al doilea volum, se remarca incipienta comunismului. Acest sistem politic determina o metamorfoza totala a satului romanesc. De aici provine si diferenta intre cele doua volume. In primul volum, realitatea se situeaza sub ecuatia timpului rabdator, iar Ilie Moromete reprezinta autoritatea centrala a satului. El este taranul meditativ, care contempla realitatea din punct de vedere estetic. Al doilea volum corespunde "timpului nerabdator", cand satul traditional, considerat etern, este agresat de sistemul comunist. Personaje care altadata erau nesemnificative se afla acum la conducerea satului. Ilie Moromete va trece de la singuratatea ca superioritate, vizibila in primul volum, la cea de ordin tragic. El se va retrage tot mai mult in sine, iar destramarea familiei sale anticipeaza dizarmonia care se instaureaza in sat. Baiatul cel mai mic al lui Ilie, Niculaie Moromete, va deveni exponentul noului timp, pe care il putem numi, in termenii lui Mircea Eliade din "Sacrul si profanul", "timp istoric". Crezand sincer in utopia socialismului, Niculaie isi va parasi familia, inscriindu-se intr-o scoala de partid la Bucuresti. Va reveni apoi in sat ca activist. De aceea, nu intamplator, romanul "Marele singuratic", il are ca protagonist pe Niculaie.

Avand in vedere clasificarea lui Garabet Ibraileanu din studiul "Creatie si analiza", romanul "Morometii" este de creatie, pentru ca personajele sunt observate din exterior de catre un narator omniscient si extradiegetic. Perspectiva narativa este obiectiva, sugerand realismul

romanului. Naratiunea este in cea mai mare parte heterodiegetica (Gerard Genette - "Figures III"), iar tipul narativ este auctorial (Jaap Lientvelt - "Punctul de vedere"). Implicit, focalizarea este 0 (Gerard Genette - "Figures III"), similara viziunii din spate (Jean Pouillon - "Timp si roman").

In "Arca lui Noe", Nicolae Manolescu incadreaza romanul "Morometii" in categoria doricului. Realismul textului este reliefat si de raportul incipit-final. In "Noi probleme ale romanului", Jean Ricardou demonstreaza ca intotdeauna exista o legatura intre inceputul si sfarsitul unui text literar, chiar daca aceste doua componente se afla la mare distanta narativa. In cazul acestui roman trebuie discutata relatia incipit-final, atat la nivelul intregului text, cat si in interiorul acestuia. Astfel, se observa o legatura in care incep si se sfarsesc ambele volume.

Fraza prin care debuteaza romanul este armonioasa, la nivelul discursului, dar si al evenimentelor evocate: "In campia Dunarii, cu cativa ani inaintea celui de-al doilea razboi mondial, se pare ca timpul era foarte rabdator cu oamenii; viata se scurgea aci fara conflicte mari". Se observa precizarea spatiului si a timpului, o caracteristica a romanului doric. De la inceput, naratorul omniscient anticipeaza tema centrala a primului volum: "timpul era foarte rabdator cu oamenii". Intr-adevar, taranii din Silistea-Gumesti, vor trai initial o existenta lipsita de tragic. De abia la sfarsitul volumului I este amintit pericolul "timpului nerabdator", tema dominanta in volumul al II-lea: "Trei ani mai tarziu izbucnea cel de-al doilea razboi mondial. Timpul nu mai avea rabdare".

Volumul al II-lea incepe prin motivul "exodului". Naratorul extradiegetic, aminteste intr-o "povestire-sumar" (Gerard Genette - "Figures III") de fuga celor trei baieti mai mari ai lui Ilie Moromete (Paraschiv, Nila si Achim) la Bucuresti: "Dupa fuga baietilor, Moromete, schimbandu-si firea, nu mai vazuse nici cum toti [...] se potolira sau il uitara; nu se intampla insa nimic in sat [...]. Totusi, oamenii se facura parca mai mici". Se remarca, la nivelul discursului, forma negativa a verbelor care sugereaza o aparenta liniste a satului. Va urma evocarea sosirii in sat a activistilor de partid. Ei vor fi cei care vor rasturna valorile traditionale, cu care intreaga comunitate se obisnuise.

Sfarsitul volumului, si implicit al romanului, se afla intr-o pozitie totala cu fraza armonioasa ce deschide primul volum. De aceasta data, naratorul omniscient releva fragmente din visul lui Niculaie. Discursul este aproape illogic, fraza fiind lipsita de semne de punctuatie: "[...] Baragan suna cu goarna baaaaaaa toata lumea sa se stranga la primarie ca a venit baiatu asta a lu Moromete Ilinca se marita cu Oauabei taceti din gura striga mama parca s-ar darama casa pe ea [...]". Absurdul enuntului citat releva simbolic dizarmonia ce caracterizeaza noua realitate a satului. Discursul illogic exprima, de fapt, lipsa de sens a timpului comunist.

In "imposibila intoarcere", autorul il numeste pe Ilie Moromete "ultimul taran roman". Intr-adevar, protagonistul romanului este simbolul satului traditional, intrand in confruntare cu noul timp. In eseul "Omul revoltat", Albert Camus observa ca depasirea limitei, adica a tragicului, se face printr-o continua revolta. Initial, Moromete va incerca sa se impotriveasca noului timp, insa treptat, va constientiza ca trebuie sa se adapteze. Aici se naste o noua problema, intrucat personajul nu se poate adapta unei istorii absurde. Nebunia si moartea lui Moromete simbolizeaza prabusirea unui

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

edificiu, care este satul traditional.

Tot in "imposibila intoarcere", Marin Preda observa asemanarea dintre tatal sau si Ilie Moromete. Legatura celor doi se face prin ideea contemplatiei: "mai exista printre noi romanii, o categorie de oameni care sunt contemplativi. Tatal meu era un astfel de om". Autorul observa ca ar fi putut sta pe prispa zile intregi sa priveasca "spectacolul lumii atat cat se vedea de pe prispa lui". Lumea este contemplata si de Moromete si de aici provine si afirmatia autorului ca "eroul preferat Moromete, care a existat in realitate a fost tatal meu".

Chiar daca romanul are o stransa legatura cu realitatea, exista, la fel ca in "Amintiri din copilarie" de Ion Creanga, si elemente de fictiune. Scena ce deschide romanul este reprezentata de intoarcerea familiei Moromete de la camp. Se reflecta textual ideea de roman al familiei: "Familia Moromete se intorsese mai devreme de la camp". Se evidentiaza referinta rurala prin imaginea unei comunitati agrare. In text vor exista toate activitatile specifice unei astfel de comunitati: aratul, semanatul, secerisul, pana la drumurile lui Moromete, la munte, cand constientizeaza ca produsele sale pot deveni o marfa. El va fi initiat in arta negotului, de catre vecinul sau Tudor Balosu.

"Timpul rabdator" este simbolizat prin autoritatea pe care o are Moromete, atat in interiorul satului, dar si in mijlocul familiei sale. Ca si in romanele lui Mihail Sadoveanu, familia este de ordin patriarhal. Stapanul absolut este Ilie Moromete, care comenteaza ironic activitatea celorlalti membri ai familiei. Cand Moromete observa cum cainele Dutulache intra in tinda si iese cu bucata de branza ce trebuia sa fie mancata de familie la cina, traieste scena la modul estetic. In timp ce Catrina striga dupa caine: "- Lasa jos ! Lasa jos!", Moromete ii replica linistit: "- Dai apa". In scena, intra si Paraschiv, pe care, cel mai adesea, Moromete il ironizeaza: "- Tu, Paraschiv, ce stai acilea si belesti fasolele la mine?".

Atunci cand Moromete observa ca sotia sa, Catrina, este profund indurerata de plecarea preotului din sat, de care probabil era indragostita, se disimileaza, mimand seriozitatea, pentru a parea si mai credibil. Moromete ii spune Catrinei sa se duca dupa preot in satul in care acela plecase si sa-i marturiseasca deschis: "- Parinte, uite-ma si pe mine !". La fel ca Stefan a Petrei din "Amintiri din copilarie", Moromete isi ironizeaza nevasta pentru spiritul ei bisericos.

Scena cinei este reprezentativa pentru titlul romanului. Foarte importante sunt locurile pe care le ocupa membrii familiei. Moromete se aseaza mereu pe pragul celei de-a doua odai "de pe care el stapanea cu privirea pe fiecare". In mod clar, Moromete este conducatorul familiei. Catrina este cea care face toate pregatirile necesare alaturi de Tita si Ilinca, fetele pe care le are impreuna cu Moromete. Catrina mai fusese casatorita, insa fostul ei barbat murise. Impreuna cu acesta, ea avusese o fata, definita in text sub pseudonimul "ailalta din vale".

In prezent fata este crescuta de fostul socru al Catrinei. Cu Moromete, Catrina a facut trei copii: Tita, Ilinca si Niculaie. La masa, Catrina se aseaza alaturi de acestia, in timp ce Paraschiv, Nila si Achim, baietii din prima casatorie a lui Moromete stau separat "spre partea din afara a tindei, ca si

cand ar fi fost gata in orice clipa sa se scoale de la masa si sa plece afara".Deja, naratorul omniscient da indicii asupra atmosferei din familia Moromete.Asa cum se va vedea ulterior, Paraschiv afla ca Achim intra deseori in conflicte cu mama lor vitrega si cu copiii acesteia.Chiar locul pe care il ocupa la masa denota dorinta acestora de a se desparti de restul familiei.Mai tarziu, vor pleca la Bucuresti, luand caii si oile lui Moromete.Raporturile tensionate dintre ei si copiii Catrinei sunt de multe ori armonizate de insusi Moromete.El este cel care instituie ordinea, dominandu-i pe toti.

Niculaie este cel mai mic dintre copii si tocmai din acest motiv, tinta ironiilor tuturor.Totusi, el este singurul care iubeste invatatura, fiind un alter ego al autorului.Niculaie este creat in asa fel incat inverseaza scara valorilor traditionale.Conform mentalitatii taranesti, cel mai mic din familie este si cel mai slab la minte, insa Niculaie se dovedeste a fi cel mai inteligent dintre toti.Prostul familiei va fi cel mai mare dintre frati, adica Paraschiv, care este deseori ironizat de catre Moromete.Lui ii sunt atribuite pseudonime precum "coltatule", "dosaditule", "zaltatule", "prostule".

Superioritatea lui Moromete este vizibila si in randul celorlalti tarani.In Silistea-Gumesti, oamenii isi petrec duminicile in mod diferit: femeile merg la biserica, iar barbatii se intalnesc in poiana fierariei lui locan, unde comenteaza articolele din ziare.Pentru acesti tarani este foarte importanta informatia din mass-media, pe care o comenteaza in conformitate cu mentalitatea lor.De aceea, intalnirile din poiana fierariei sunt marcate de un comic de situatie, dar si de limbaj.Discutiile nu pot incepe insa fara Moromete, protagonistul adevarat al acestor scene.Naratorul extradiegetic observa ca Moromete era abonat la "Miscarea", locan la "Curentul", iar Cocosila primea "Dimineata".Acesta din urma este prietenul lui Moromete, traind insa un raport al frustrarii, intrucat doreste sa conduca toate discutiile.Moromete il domina insa prin observatia: "esti prost !".La randul sau, Cocosila va rosti aceleasi cuvinte fata de alti tarani, dar acestia nu il baga in seama.Moromete isi manifesta superioritatea fata de Cocosila in momentul in care isi face o tigara din pachetul acestuia, desi avea si el pachetul lui.

Toti taranii asteapta ca Moromete sa le citeasca articolele din ziar.In aceasta scena, Moromete devine el insusi actor, pentru ca, in timp ce citeste, glasul sau devine "schimbat si necunoscut, parca ar fi tinut el insusi un discurs".Toti il invidiaza si pentru faptul ca este singurul care poate descoperi in text lucruri pe care altii nu le vad.Primul articol comentat se refera la prelegerea pe care a tinut-o regele Carol al II-lea, supranumit "Primul agricultor al tarii".Dumitru lui Nae, unul dintre tarani, deschide comentariile, intrebându-se, naiv, daca "Primul agricultor" o fi mergand si el la plug.Desi intrebarea este comica, ea nu este perceputa in aceasta modalitate de tarani.locan este de parere ca atunci cand se desprimavareaza, regele Carol iese cu plugul din curtea palatului si se duce la arat, la fel ca taranii de rand.Cocosila este absolut convins ca regele trebuie sa aiba "cam vrun lot si jumatate" de pamant.In viziunea lui Cocosila, un lot si jumatate inseamna foarte mult.Taranii se raporteaza mereu la propria lor situatie materiala si nu-si pot imagina ca regele are un alt statut.Alcineva considera ca regele trebuie sa aiba mai mult pamant, pentru ca "trebuie sa-l tina si pala micu, pe Mihai", caruia "trebuie sa-i dea sa manance".Cocosila replica furtunos ca "ala micu are lotul lui de la ma-sa".Moromete inchide comentariile prin eternul "- In final !".El foloseste

frecvente neologisme, pe care ceilalti nu le inteleg, dominadu-i astfel si lingvistic.

Dupa ce comenteaza stirile interne, satenii le discuta pe cele externe.Referindu-se la luptele din Spania, taranii care participasera si ei la primul razboi mondial raman uimiti pentru ca nu auzisera de avioane.Unul dintre ei, se mira ca se poate trage cu mitraliera din avion.Pentru ei, pamantul reprezinta singura certitudine.O alta problema pe care o dezbat taranii este motivul pentru care nemtii vor sa cucereasca Spania.Cocosila concluzioneaza ca "neamtul vrea s-o ia pe coaja:.Dumitru lui Nae observa ca "neamtului nu-i vine neam sa stea", pentru ca a uitat ce-a patit la Marasesti, unde invingatori au fost romanii.Cocosila ii compara pe nemti cu un taran din sat, Gheorghe al lui Udubeasca.Desi acesta era batut de Voicu Cainaru, nu se invata minte si revenea a doua zi, cand era batut din nou.Comicul rezulta tocmai din aceasta apropiere dintre un popor prin excelenta cuceritor si un taran amarat din sat.Inca o data, Moromete concluzioneaza prin "E si asta un punct de vedere".

Scena devine important si pentru faptul ca Dim Vasilescu face din lut chipul lui Moromete, dovada ca acesta este protagonistul scenei.Figura din lut este emblematica.Iocan va pune chipul din lut al lui Moromete pe polita fierariei, unde va ramane chiar si atunci cand aceste intalniri vor inceta.Descrierea figurii din lut este narativa, pentru ca anticipeaza singuratatea lui Moromete din volumul al doilea: "era asa cum il cunosteau ei, dar parca era singur, fara familie, fara Iocan si Cocosila, fara Dumitru lui Nae...fara parlament".

Intr-adevar tipul comunist va schimba atmosfera satului.Vechii prieteni ai lui Moromete vor muri sau vor pleca in alta parte.Fieraria lui Iocan nu va mai fi un loc al comentariile, ci va fi inlocuita cu un alt topos desacralizat si anume carciuna lui Valache.In acest spatiu nou, Moromete nu va mai fi asteptat, iar discutiile nu voi mai respecta niciun ritual. Moromete va observa cu melancolie ca toti vorbesc in cor si nimeni nu asculta.Aceasta este influenta "timpului nerabdator", cand armonia se transforma in dizarmonie.

Totusi, in primul volum,totul poate fi amanat, inclusiv plata impozitului pe pamant.In acest sens, reprezentativa este scena platii "fonciirii", cand Moromete se disimuleaza in fata agentului si insotitorului sau, care venisera sa-i ceara banii.Moromete intra in curte, fara sa se uite la cei doi, desi ii observase.

El se intoarce cu spatele la acestia si ii striga pe Catrina si Paraschiv, desi era constient ca niciunul dintre ei nu era acasa.Astfel, refuzul de a plati impozitul este mai intai nonverbal.Abia apoi, Moromete se intoarce brusc spre cei doi, comunicand refuzul si verbal: "- N-am !".Ca si in scena analizata anterior, Moromete se comporta ca un actor, afirmandu-si in acest fel superioritatea.Initial, raportul se de superioritate pare a fi detinut de agent, ca autoritate a statului.Semnul acestei autoritati este chitantierele.Treptat inasa, Moromete va schimba acest raport in favoarea sa.In primul rand, el schimba subiectul discutiei, cerandu-i insotitorului de agent o tigara.Reactia acestuia este prompta: "omul isi scoase repede tabachera si i-o intinse".

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Moromete incepe sa fumeze linistit, lasandu-l pe agent sa-i completeze fila din chitancier si abia dupa ce acesta ii intinde chitanta, scena ia amploare. Moromete isi continua discursul prin negatii: "Pai nu ti-am spus ca n-am? Ce sa fac eu daca n-am? De unde sa dau daca n-am?". Naratorul se disimuleaza la randul sau, asemenea personajului, atunci cand observa ca Moromete rosteste refuzul intr-un mod nevinovat. Moromete conduce scena, desi agentul, poreclit Jupuitul, se enerveaza peste masura. Dialogul dintre ei devine de-a dreptul absurd, pentru ca Moromete va relua in propozitii dubitative afirmatiile agentului: "Care 15 ani ?", "Care 17 ani ?", "Care 14 pogoane, care pleasca ?".

Agentul incheie scena sintetizand absurdul situatiei: "Face politica ! E abonat la ziar ! Si impozitele nu vrea sa le plateasca. Lasa ca stam noi de vorba !". In realitate, acest "stam noi de vorba !" este comic, pentru ca tot agentul observa ca sunt 17 ani de cand Moromete juca "tiribomba". Tot agentul da un sinonim acestui cuvânt prin "comedia". El stie astfel ca Moromete joaca teatru, dar este absorbit de aceasta piesa, pe care tot Moromete o regizeaza. "Lumea ca teatru" nu are inca o semnificatie tragica. In nout timp, cel agresiv, situatia va fi cu totul alta, pentru ca aceia care veneau dupa impozit nu mai asteptau aprobarea lui Moromete, dimpotriva, veneau in curtea acestuia, luau ceea ce le trebuia, caruta, cal plig si apoi plecau. In lumea comunista, Moromete nu mai are niciun fel de autoritate.

O scena care anticipeaza tragicul istoriei absurde este cea a taierii salcamului. Desi ea apare in primul volum, evoca inceputul destramarii familiei Moromete si implicit a satului morometian. Scena trebuie analizata atat din punct de vedere realist, cat si din perspectiva simbolica. Daca se are in vedere interpretarea realista, taierea salcamului este benefica, pentru ca numai in acest fel Moromete poate sa plateasca "fonciirea". Vecinul sau, Tudor Balosu, vroia demult sa cumpere salcamul din gradina lui Moromete. Impovarat de lipsa banilor, Moromete decide in sfarsit sa-l taie. Vanzarea salcamului ar echivala cu salvarea familiei sale. Simbolic insa, aceasta scena sugereaza prabusirea unui intreg edificiu, pentru ca salcamul trebuie privit ca "axis mundi" (axa lumii). In imaginar, el uneste pamantul si cerul. Si atunci, taierea lui semnifica prabusirea cerului peste pamant. Mai mult, salcamul reprezinta un topos al centrului. El se afla in curtea lui Moromete, care la randul sau se afla in centrul satului. De asemenea, satul este privit de tarani ca un centru al lumii. Se creeaza astfel o imagine de tip "mondala", adica a centrului in centru, motiune analizata si de Mircea Eliade in "Tratat de istorie a religiilor".

In mod simbolic, salcamul va fi taiat in timpul trecerii de la noapte la zi. Naratorul insista asupra acestui moment, cand se ivesc zorile. Zorile sunt divinitati invocate de cei ramasi in viata pentru a-si intarzia aparitia, amanandu-se astfel calatoria celui decedat pe lumea cealalta. Momentul taierii salcamului este subliniat si de cantecele unui cocos, care aminteste de momentul biblic al tradarii lui Iisus. De asemenea, in fundal, se aud bocetele unor femei care-si plang mortul in cimitir. Aceste bocete pot fi apropiate de cantecele corului antic din tragediile grecesti. Corul avea functia de a comenta evenimentele prezentate. Bocetele femeilor parca ies "chiar din pamant".

Atunci, pamantul nu mai este un simbol al vietii, ci apartine temei mortii. Femeile il plang pe cel numit Ion. La romani, acest nume are o frecventa mare si de aceea capata o valoare de

generalizare, cuprinzand simbolic toti taranii din sat. In spatiul de profunzime a textului, taierea salcamului exprima moartea unei lumi. Pana si Nila, cel pe care Moromete il ia ca ajutor, se mira de ce trebuie sa taie tocmai "salcamul asta". Uimirea lui este fireasca, deoarece acest salcam era cunoscut de toata lumea din sat. Prin extensie, salcamul este un simbol al satului, nu doar al familiei Moromete. Salcamul se inscrie intr-o temporalitate care cuprinde toate varstele satului: copii, tineri, varstnici. De acum, toata lumea se va mira atunci cand se va afla ca Moromete l-a taiat.

Im timpul taierii, soarele, abia la rasarit, parea "mort, ciuntit si rece". Aceasta descriere este tot narativa, pentru ca va anticipa realitatea din al doilea volum, cand insusi satul va deveni "mort, ciuntit si rece". Taierea salcamului cuprinde si un ritual al inconjurarii. Ocolirea salcamului aminteste de motivul cerului si implicit de ritualul taierii bradului pentru tinerii nelumiti. Simbolic, salcamul este privit ca un arbore al lumii.

Chiar dupa mai multe lovituri, salcamul ramane "drept si linistit", asa cum este si Moromete in timpul rabdator. In volumul al II-lea, Moromete va incerca sa ramana tot asa, dar se va putea opune schimbarilor nefaste.

Caderea salcamului este descrisa la modul apocaliptic. In cadrul descrierii apar si personificari: "salcamul se clatina, se impotrivi [...] se prabusi si imbratasa gradina cu un zgomot surzitor. Personificarile simbolizeaza relatia om-arbore, adica Moromete-salcam, prin actul sacrificiului. Caderea salcamului, ca "axis mundi", anticipeaza realitatea pamantului, care devine o incertitudine, aceasta pentru ca simbolic, cerul se prabuseste asupra pamantului. Naratorul afirma ca "acum totul se facuse se facuse mic. Gradina, caii, Moromete insusi aratau bicisnici".

Destramarea familiei Moromete incepe odata cu plecarea celor trei baieti, Paraschiv, Nila si Achim, la Bucuresti. Spre deosebire de Niculaie, care se confrunta cu tatal din cauza unor valori spirituale, frustrarile baietilor mai mari, in raport cu Moromete, sunt de ordin material. Ei se simt umiliti si injositi de tata, banuindu-i pe acesta si pe Catrina ca au pus deoparte avere pentru fetele Tita si Ilinca. Niciodata nu vor tine la Catrina, mama lor vitrega, considerand ca aceasta unelteste impotriva lor. Un rol important in cadrul acestor neintelegeri il are sora lui Moromete, Maria, poreclita si Guica. Baietii vor inlocui, mai intai inconstient si apoi la propriu imaginea fostei lor mame, cu aceea a Guicai. Aceasta ii instiga impotriva lui Moromete si Catrinei. De fapt, Guica il invinuieste pe Moromete pentru faptul ca ea nu s-a putut marita niciodata. Trairea reala o deconspira tot naratorul oniscient, care observa ca Maria Moromete ar fi vrut ca fratele ei sa nu se fi insurat a doua oara, s-o fi tinut pe ea in casa sa-i creasca ea pe cei trei, Paraschiv, Nila si Achim si sa fi trait asa linistit pana la batranete. In imaginar, sora ar fi dorit sa ia locul primei neveste a lui Moromete. Ura ei impotriva Catrinei este defulata asupra celor trei baieti mai mari. Ea ii va invata sa plece la Bucuresti, parasindu-si tatal.

Motivul "exodului" cunoaste o dubla realitate in roman. Exista, mai intai, exodul spre interior, manifestat prin plecarea celor trei si apoi prin plecarea lui Niculaie ca activist de partid la Bucuresti. Si Catrina isi va parasi in cele din urma sotul, ducandu-se apoi la "ailalta din vale", fata ei

din prima casatorie. In volumul al II-lea, insusi Moromete va pleca de acasa, resimtind invinuirea provocata de violenta noului timp. Exodul este insa si spre interior, pentru ca Moromete va observa cum in sat apar tot mai multi oameni noi, care sunt activisti. Taranii care in trecut nu aveau niciun fel de autoritate vor ajunge sa ocupe, in timpul comunist, functii importante la primarie. Noii conducatori ai satului vor fi Plotoaga, Bila, Fantana, Ouaabei.

La sfarsitul volumului I, dupa exodul baietilor mai mari la Bucuresti, Moromete incepe sa traiasca singuratatea de ordin tragic. Naratorul ofera indicii in acest sens si la nivelul discursului epic prin folosirea verbelor la forma negativa: "Moromete nu mai fu vazut stand ceasuri intregi pe prispa [...] Nici nu mai fu auzit raspunzand cu multe cuvinte la salut. Nu mai fu auzit povestind". El incepe sa se instraineze tot mai mult fata de familie. Renunta de asemenea sa mai participe la intalnirile din poiana fierariei lui locan, care incep sa-si piarda farmecul fara Moromete, pe care, Dim Vasilescu il facuse din lut si care acum "parea insingurat". Intrunirile lipsite de Moromete si conflictele din familia lui anticipeaza conflictul din lume, care este cel de-al doilea razboi mondial.

Volumul al II-lea incepe prin amintirea plecarii lui Paraschiv, Nila si Achim la Bucuresti. Desi Moromete este tot mai trist, incearca sa se adapteze noului timp, invatand si cuvinte noi precum: "marfa", "comert", "beneficii". Ultimul termen este folosit de Moromete intr-un dialog cu Niculaie, care dorea sa se duca la scoala, sa-si continue studiile: "- Si ce beneficii o sa am eu ma de pe urma ta?". Moromete observa ca lui Niculaie nu-i placea munca si de aceea ii da drept exemplu negativ pe baietii mai mare, care ajunsesera maturatori de strada. Cu aceasta ocazie, Moromete mai invata un neologism si anume "ucebe", care inseamna "Uzinele Centrale Bucuresti". Naratorul preia in discursul sau opinia lui Moromete: "La toti li se parea ca daca zic in loc de maturatori de strada, pot sa ascunda in acest fel adevarul lor nenorocit". De fapt, toata lumea din sat aflase ca "ucebeul" era o institutie unde ajungeau, in cele din urma, cei decazuti.

La un moment dat, familia Moromete primeste o scrisoare insotita de o fotografie din partea celor trei. Fotografia este tot un test care se cere a fi comentat. In fotografie, Paraschiv poarta o uniforma, care are si o banderola, dovedind astfel ca nu mai lucreaza la "ucebe", ci la "setelee", ca sudor autogen. Nila are o sapca, pe care este scris cuvantul "portar", iar Achim este singurul care are cravata, afirmand in scrisoare ca lucreaza la un chiosc de consum alimentar. Naratorul comenteaza la randul sau fotografia, insa, intre paranteze, reda si opinia mamei si fetelor. Langa Paraschiv si Nila se afla cate o femeie. Cea care sta alaturi de Paraschiv este "cam neagra la fata putea sa fie o tiganca". Urmeaza comentariile Catrinei si fetelor: "Sau poate asa era ea neagra de felul ei". Langa Nila se afla o femeie despre care naratorul observa ca avea "gura strambata de o veselie a ei in momentul acela". Catrina o scoate din culpa, considerand ca "poate asa era ea stramba de felul ei". Numai in privinta lui Achim, Catrina ramane nedumerita, interpretand cuvantul "consum" drept "costum"; ea crede ca Achim este croitor sau asa ceva. Opinia mamei este ca baietii s-au realizat la Bucuresti. In realitate, ea se bucura de plecarea acestora. Moromete este singurul care sufera in urma destramarii familiei, vazand alte lucruri in familie: "- Nu vedeti ! Sunt beti toti [...] Nu vezi cum se tin cu ele de dupa mijloc sa nu se scape ? Ce se fac ei unii fara altii daca se scapa ? Nu cad jos si-si sparg capetele ?".

Moromete va pleca la Bucuresti, incercand sa-i convinga pe fiii sai sa se intoarca in sat. Ajunsi in capitala, Moromete incepe sa caute strada "C.A. Rosetti", care pentru el devine "Cheia Rosetti". De asemenea, se mira ca bucurestenii "au apa in perete" si blocuri cu mai multe etaje. Moromete nu reuseste insa sa sa-i aduca pe baieti inapoi in sat, dar in momentul in care se intoarce in Silistea-Gumesti, relatiile dintre el si Catrina se schimba. Catrina este foarte suparata de incercarea lui Moromete de a ii aduce inpoi pe cei trei. De aceea, se va desparti de sotul sau. In sat, insa, se va intoarce Niculaie. El crezuse in comunism, pentru ca, teoretic, acest sistem presupunea o egalitate a tuturor. Noul sau statut este de activist de partid si are menirea de a raspandi in sat idei privitoare la beneficiile socialismului. Moromete este dezamagit cu atat mai mult cu cat tocmai fiul sau devine exponentul timpului din exterior. In termenii lui Mircea Eliade, Niculaie este reprezentantul timpului istoric sau profan. Daca Moromete nu este sigur de nimic, resimtind instabilitatea noului timp, Niculaie pare a avea toate certitudinile. Abia dupa ce este dat afara din partid si moare si Moromete, Niculaie va trai aproape ca o predestinare invinuirea tatalui.

Sfarsitul romanului implica o impacare simbolica intre Niculaie si Moromete. Catrina il visa tot mai mult pe sotul ei, iar Niculaie o roaga pe aceasta sa-i spuna in vis tatalui ca ar vrea sa-l vada. Intr-adevar Moromete ii va aparea in vis lui Niculaie, insa va sta intors cu spatele la acesta. Niculaie il striga in mod repetat in somn pe Moromete folosind cuvantul tata, insa acesta iese din curte, mergand pe mijlocul ulitei, fara un scop precis. Este important faptul ca Niculaie il urmeaza, dorind o impacare. Tatal refuza sa se intoarca, pentru ca Niculaie reprezentase tocmai istoria agresiva pe care Moromete nu a putut sa o inteleaga niciodata. Chiar daca romanul are o referinta rurala, este clar ca nu se refera doar la tarani. Comunismul apare ca o doctrina imperfecta, care, in loc sa ajute omul, il distruge. In mod simbolic, moartea lui Moromete reprezinta distrugerea unei lumi intregi.

In toate romanele sale, Marin Preda a avut in vedere confruntarea dintre om si existenta sa exterioara, care este, de cele mai multe ori, distrugatoare. Marea fascinatie a scriitorului a fost insusi omul, care este vazut prin prisma suferintelor sale. De la primul pana la ultimul roman, este problematizata ideea de om si incercarile pe care individul, care poate exprima o comunitate, trebuie sa le suporte.